

הגאון הרב אשר וייס שליט"א

שיעור בדין חולה בתשעה באב

מראה מקומות

- רשב"א קידושין כא ע"ב ד"ה רב.
- שלחן ערוך אורח חיים סימן תקנד סעיף ו.
- משנה ברורה שם ס"ק יב.
- חידושי הגר"ח אות מה דבמקום חולי לא גזרו ערוך השלחן שם
- ביאור הלכה שם ד"ה דבמקום חולי.
- שלחן ערוך אורח חיים סימן תריח סעיף ז-ח.
- שמירת שבת כהלכתה פרק לט הערה קכב, ושמעתי מהגרש"ז וכו'.
- שו"ת חתם סופר אורח חיים סימן קנז.
- תשובות מהרי"ק שורש ט, ועוד יש להביא ראיה ממנהגנו וכו'.
- מהר"ם שיק אורח חיים סימן רפט.
- מגן אברהם סימן תקעו ס"ק ב.

לחשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ונפקא מינה שנגאלין בפני עצמן, ולפום ריהטא קשיא לי לפירושו דהא מקדיש שדה אחוזה דברי הכל נגאל לחצאין ואפילו הוי מכלל השדה נגאל הוא לחצאין, אלא שדעת הרב ז"ל דהא דאמרין גואל לחצאין לא שיאמר לגזבר הא לך חצי דמיו ותן לי חצי שדה דגזבר אומר לו שדה הקדשת ולא חצי שדה אלא לומר שיכול לכופו לקבל חצי הדמים שעד היובל ונפקא מינה שחצי השדה אינו נחלט לכהנים ביובל, והוא הדין לממשכן שנותן לו חצי דמים ולכשיהיה לו חצי דמיו האחרים יתן לו, וכן מצאתי להרמב"ן נר"ו בממשכן שהדין נראה שאינו יכול לפדות חציו בחצי דמיו והוא הדין לשתי שדות בהלואה אחת.

מדאיבעיא לן בעבד עברי ובבית בבתי ערי חומה אם נגאלין לחצאין או גמרין גאולתו גאולתו משדה אחוזה, ש"מ דמשכונא בעלמא נגאלת לחצאין.

דף כ"א ע"א. משום דאיכא למימר עבד עברי הנמכר לגוי יוכיח שיפה כחו לגאול מיד כו'. ואם תאמר אם כן אמאי לא גמיר מעיקרא דדינא מעבד עברי דלית ליה פירכא, יש לומר דמעיקרא בעי למילף קרקע מקרקע וכי לא קם ליה דינא יליף ליה מעבד עברי.

ההוא לקבעו חובה ואליבא דרבי אליעזר. תמיהא לי ולילף מינה אליבא דרבי יהושע דהלכתא כוותיה, דרבי יהושע נמי אית ליה ההוא ברייתא כדמשמע בסמוך דאמרין ההוא לקבעו חובה ואפילו לרבי יהושע, ועל כרחין לדידיה לרבות בתי ערי חומה קאמר דבתי חצרים בהדיא כתיבי, ויש לומר דלרבי יהושע לא דרשינן מינה לרבות בתים כלל אלא לרבות עבד עברי הנמכר לגוי, ואינו מחזור כלל דהיכי אפשר דקרא כתיב בכל ארץ אחוזתכם ואנן אמרין דלא מרבי קרקע אלא עבד עברי, ויותר קשה דמי הזיקו לרב ששת לדחוקי כולי האי.

כדאמר רב נחמן בר יצחק הקרוב קרוב קודם הכא נמי קרוב קרוב קודם. פירש רש"י ז"ל דגבי שדה אחוזה כיון שלא פירש הקרוב קרוב קודם כי הכא דפריש דודו ברישא והדר בן דודו ואם לאו משאר בשרו, כתב כאן יגאלנו יגאלנו לרבות כל הגאולות שיהיו כסדר הזה, וקשיא לי דהא גבי נחלות דכתיב לשארו הקרוב אליו ודרשינן הקרוב קרוב קודם. ומסתברא דהכי פירושו דאי משום ובא

גואלו הקרוב אליו הוה אמינא הקרוב שיש בידו ספק לגאול קודם, ואפילו היה בן דודו אמיד ודודו אינו אמיד בן דודו קודם, דהכי כתיב ובא גואלו הקרוב אליו וגאל מי שיש בידו ספק לגאול, אבל השתא דכתיב יגאלנו רבה כל הגאולות לעכב שיהו דוקא כסדר הזה, ואם בן דודו אמיד ודודו אינו אמיד אינו נגאל.

דף כ"א ע"ב. וחכמים אומרים אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום. ושאלו בירושלמי (ה"ב) וירצע מן הסחוס פחות מכרשינה, פירוש לפי ששינוי בבכורות (ל"ז א') ניקבה מלא כרשינה אבל פחות מכרשינה אינו מום והשיבו שלא יבא לידי כרשינה, והרמב"ן נר"ו כתב דנראה דמרצע גדול הוא גס ועושה נקב רחב כמלא כרשינה ומשום הכי היה יודן ברבי דורש שאין רוצעין אלא במילת כדי שלא יפסל.

רב אמר מותר הואיל ואישתרי אישתרי. קשיא לי והא יבמה מן האירוסין דשריא לכהן גדול דבר תורה בביאה ראשונה (יבמות ס"א א') ואפילו הכי בביאה שניה אסירא ולא אמרין כיון דאישתרי אישתרי, ויש לומר דהתם לא שרי לה ניהליה קרא בהדיא אלא דמדרש קא דרשינן משום דאתי עשה ודחי לא תעשה, ובביאה ראשונה דאיכא עשה שריא שניה דליכא עשה אסירא, אבל כאן דשריא לה בהדיא ולא חלק בין ביאה לביאה אמרין הואיל ואישתרי אישתרי והא לא דמיא אלא לאשת אח דשריא בהדיא ולא אמרין ביאה ראשונה שריא שניה אסירא, ואם תאמר אם כן מאי טעמא דשמואל דאסר, יש לומר דלא דמי לאשת אח דהתם מצוה רמיא עליה וליכא למימר דביאה ראשונה רמיא עליה מצוה ובביאה שניה אהדריה לאיסוריה, אבל יפת תואר לאו מצוה היא שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ולא דמיא אלא למי שאחזו בולמוס (יומא פ"ג א') שמאכילין אותו עד שיאורו עיניו ומשם ואילך באיסוריה קאי, והכא נמי מביאה ראשונה ואילך דנתקרה הדעת אסור.

כל היכא דקרינא ביה והבאתה אל תוך ביתך קרינא ביה וראית בשביה. לא ידענא אמאי נקט והבאתה ולא נקט ולקחת לך לאשה דמפורש טפי וסמך לוראית בשביה.

תנו רבנן וראית בשביה בשעת שביה. פירוש פרט לשנתן עיניו בה קודם שביה, ורש"י ז"ל פירש ולא שלקחה מתחלה למכרה או לשפחה, אבל בשעת

הלכות תשעה באב סימן תקנר

(ז) ופרשת הקרבנות ומשנת 'איזהו מקומן' ומדרש רבי ישמעאל. הגה (ח) ומותר לחזור (ס) הפרשה בתשעה באב (מנהגים): ה' עובדות ומיניקות מתענות בתשעה באב כדרך שמתענות ומשלימות ביום-כפור, "אבל בשלשה צומות אחרים פטורות מלהתענות, יואף-על-פי-כן ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ובמשתה אלא כדי קיום הולד (ועיין לעיל סימן תקנ סעיף א): ו (ט) חיה כל שלשים יום וכן (ו) [ו] (י) חולה (יא) שהוא צריך לאכול (יב) אין צריכין אומד, אלא מאכילין אותו מיד, *דבמקום חולי לא גזרו רבנן: הגה (יג) ומיהו, נוהגין (י) [ו] להתענות

ז מימרא דרבא פסחים נ"ד ח הרב המגיד פרק ה מהלכות תענית מהא דרבא והרשב"א בתשובה ט שם י טור בשם הרמב"ן בתורת האדם ושאר פוסקים

באר היטב

בתפילין במנחה. ובפוזנא אומרים למחרתו של היום ושל אמש: (ס) הפרשה. ג"ל דהיינו חזן הקורא מותר לו לחזור הפרשה קודם שיקרא, או מיירי בט"ב שחל בשבת דאז אפילו יחיד מותר לחזור הפרשה כמ"ש ס"י רפ"ה, וע"י תקנ"ג, מ"א. וט"ז כ' דה"ק, דמי שרגיל לחזור הפרשה באותו יום דהיינו שחל ט"ב ביום ה' ה"ל כסדר היום, ע"ש: (ו) חולה. חסר דעה שנתפא מיום ליום, מותר בבשר ויין כל ימי השבוע ולא יתענה בט"ב, מהרי"ל: (י) להתענות. כתב הט"ז דזה קאי דוקא אלאחר שבעה, אבל תוך ג' אפילו אמרה אינה צריכה אין לה להתענות ואסור לה להתענות שהרי מחללין עליה שבת כמ"ש סימן של, וכ"ש אחר ג' תוך שבעה כשאומרת צריכה אני שאסור לה להתענות, ואחר שבעה אפילו אמרה צריכה אני מתענה אם לא שהיא קצת חולה, וכן

שערי תשובה

גם ביום ט"ב: [ו] חולה. עיין בה"ט. וכתב ברי"י: יש מי שכתב דמינקת שהתינוק חולה והרופא אמר שתענית מינקתו גורם שינוי החלב ומוזיק לתינוק, שרי לה לאכול. ועיין דבר-שמואל סימן קז שכתב: אם חולשת המינקת היא רבה כ"כ שאין לה חלב הצריך להניק והולד אינו רוצה לאכול ולניק כ"א ממנה וסכנה היא לו, הא כל ספק נפשות דוחה שבת ויה"כ וכ"ש ט"ב שהוא דרבנן, ע"ש: [ו] להתענות. עבה"ט. ועיין בשו"ת פ"י כת"י שחולק על רש"ל בתשובה שהביא המג"א והשיג על ראיותיו, ודעתו לפסוק כהש"ע דאפילו אם ר"ת חולק

משנה ברורה

וכל מה ששייך לברכת התפלה: (ז) ופרשת הקרבנות ומשנת וכו'. דלא גרע כל זה ממה שקורין בתורה ומפטירין בנביא, והכל מפני שהוא סדר היום. ונוהגין לומר תהילים ושיר-היחוד (ס) במנחה, אף-על-גב דאסור בתלמוד תורה כל היום, צריך לומר דסבירא ליה כיון שהוא דרך בקשה שרי. ובפוזנא נוהגין לומר למחרתו של אמש ושל היום, וכן נכון.

ביאור הלכה

לשון הגמרא 'ותינוקות של בית רבן בטלים בו' משמע דבטלים לגמרי, ובפרט כשהתינוק בן י"ב גדול קצת ומבין, אף הט"ז מודה דאסור ללמוד בפני עצמו שלא בדברים הרעים מפני ששמחה הוא לו, כמו שכתב הפרי-מגדים: * דבמקום חולי וכו'. עיין בספר פתחי-עולם דבמקום שאין המחלה של חלצ"א¹ חזקה, חס ושלום, יאכל פחות מנכונת בכדי אכילת פרס, וכן בשתיה, כמו שכתב השיעורים בשולחן-

ומעמדות בוודאי (ט) אין לומר. ועיין לקמן סימן תקנט סעיף ד דאין לומר פיטום הקטורת, שאינו מסדר היום, (י) וכל-שכן שאין לומר סדר הקרבנות הכתוב בסוף סימן א, ומה שכתוב בשולחן-ערוך 'ופרשת הקרבנות' היינו פרשת התמיד: (ח) ומותר לחזור הפרשה בתשעה באב. היינו, חזן הקורא (יב) מותר לו לחזור הפרשה קודם שיקרא, (יג) והיינו אפילו במנחה, דאלו בשחרית פרשה 'כי תוליד' פשיטא, דמעין המאורע היא: י (ט) חיה כל שלשים יום. דמסתמא אמרינן שהיא חלושה והויא כחולה שאין בו סכנה, ועל-כן אף דלענין יום-הכפורים היא לאחר שבעה כשאר כל אדם, כמו שכתוב בסימן תריז, כאן לענין תשעה באב שהוא דרבנן לא גזרו במקום חולי. ועיין בט"ז (יג) ובשאר אחרונים דאפילו ודאי אין בה וכן בחולי הכתוב לקמיה סכנה, ואפילו לא אמרו צריכין אנו לאכול, מותר בתשעה באב, ואף שמהרש"ל (יד) חולק על עיקר הכרעת השולחן-ערוך, ודעתו דלענין זה שוה תשעה באב ליום-הכפורים, דאפילו אמרה צריכה אני לאכול, כיון שהוא לאחר שבעה חייבת להתענות, אם לא שהיא גס-כן קצת חולה, (טו) הרבה אחרונים הסכימו דמדינא שרי לאכול; אכן כבר נהגו להתענות כמו שכתב הרמ"א, כל זמן שאין להם חולשה ונתרפאו מלידתן, אבל אם עדיין לא נתרפאה לגמרי או שהיא קצת חולה או חלושה בטבעה, לא תתענה בתוך שלשים. ואם אירע ביולדת בריאה שמתענה ומרגשת באמצע היום שום חולשה יתירה, יש לפסוק שלא תתענה בשארית היום [אחרונים]: (י) חולה. חסר דעה שנתפא מיום ליום, מותר בבשר ויין כל ימי השבוע, ולא יתענה בתשעה באב [מהרי"ל]: (יא) שהוא צריך לאכול וכו'. רוצה לומר, שהוא (טו) חלוש וחש בגופו, אף-על-פי שאין בו סכנה מאכילין אותו: (יב) אין צריכין אומד. כן צריך לומר, ואתרוייהו קאי, וכן איתא (יז) בתורת-האדם ובר"ן, והכוונה, דאין צריך לאמוד ולשער אם תבוא לידי סכנה על-ידי-זה שתתענה, דאפילו אם אין בה סכנה, כיון שהיא בכלל חולה אין צריכה להתענות. ועיין בליקוטי פרי חדש שכתב דרוצה לומר דמסתמא מאכילין אותה, (יח) אבל אם קים לה להיולדת בגוה דמצית להתענות, דהיינו (יט) שראתה עצמה בריאה, אז מחוייבת להתענות: (יג) ומיהו נוהגין להתענות וכו'. היינו (כ) אפילו אמרה צריכה אני לאכול. ודוקא אחר שבעה, (כא) אבל תוך שבעה, אפילו אמרה איני צריכה אין לה להתענות, וכל-שכן תוך

שער הציון

(ס) ובדרך-החיים מוכח דאין לומר תהילים אף במנחה, ונוהגין לומר רק שיר-היחוד: (ט) שערי-תשובה בשם ברכי-יוסף: (י) מגן-אברהם שם: (יב) מגן-אברהם. ולא העתקתי פירוש הט"ז דהיינו מי שרגיל לחזור פרשת השבוע באותו יום, דהיינו שחל תשעה באב ביום ה' ומשום דהוי ליה כסדר היום, ואליה רבה כתב גס-כן הכי, משום דכמה אחרונים מפקפקין על זה, עיין בנהר-שלום דכתב דקשה מאד להקל, וכן בהלכה ברורה כתב גס-כן הכי, וגם הגר"א רמז לעיין במגן-אברהם, וכן החי"אדם העתיק רק פירוש המגן-אברהם, ומשמע מכלהו דהכי סבירא להו: (יג) נהר-שלום, ומיושב בזה קושיית האליה רבה, עיין שם: (יג) כן משמע מהגר"א שרמז לעיין בהט"ז וכן כתב במאמר-מרדכי, וכן כתב בנהר-שלום דכן משמע מסתימת לשון הרמב"ן והר"ן: (יד) עיין במגן-אברהם שעוד איזה פוסקים תופסים כדבריו, ומכל מקום לא הזכיר בהם שאפילו אמרה צריכה אני גס-כן חייבת. ועיין באליה רבה שהביא בשם מלבושי-יום טוב ואיסור והיתר שכתבו בפירוש דבאמרה צריכה אני לאכול אין צריכה להתענות: (טו) הבי"ת והשערי-תשובה בשם תשובת פ"י השיג על ראיותיו של הרש"ל והסכים להשולחן-ערוך [וכן במלבושי-יום טוב הנ"ל השיג על ראיותיו], וכן בספר בית-מאיר השיג גס-כן על ראיותיו וכתב דהסומך על מסקנת הרמ"א לא הפסיד: (טז) מאמר-מרדכי: (יז) ולאפוקי ממה שמתרץ האליה רבה קושיית הט"ז על הרש"ל ורוצה לומר דהאי 'אין צריך אומד' קאי רק אחולה, ובאמת אינו: (יח) ובזה מתרץ דלא תקשי מה שכתב הרב ביורה-דעה סימן רסה סעיף ד 'ותשעה באב שאין היולדת יכולה לשתות', דהיינו באותה שראתה עצמה בריאה, ומה שכתב בסימן תקנט סעיף ז 'ותשתה ממנו היולדת' מיירי בסתם יולדת שאינה מתענה, עיין שם: (יט) ולענין דעתי וזה נכלל במה שכתב המחבר 'חולה שהוא צריך לאכול', ולאפוקי באופן זה: (כ) ט"ז וש"א: (כא) אף דבט"ז נזכר 'כשאמרה צריכה אני', האליה רבה הסכים דאפילו לא אמרה צריכה אני, וכתב הבגדריישע דכן ראוי לפסוק:

הלכות תשעה באב סימן תקנר

סה באר הגולה

כ מימרא דרבי אלעזר
פסחים ג"ד ל ברייתא
תענית י"ג וכתנא קמא
מ תוספות בשם ר"י
ביצה י"ח ג מהר"ק
בסימן לה ס הרא"ש
בסוף תענית ע"י
בשם הסכמת הפוסקים
פ טור בשם הירושלמי
כפי גירסתו ופירושו
צ שם בשם הרי"ף
גיאור, וכן כתב הרמב"ן
בתורת האדם ק ברייתא
יומא ע"ז

(יד) כל זמן שאין להם צער גדול (טו) שהיה לחוש לסכנה, (טז) והמקיל לא הפסיד: ז' ירחיצה אסורה בתשעה באב, בין בחמין בין בצונן, אפילו להושיט אצבעו במים אסור: ח (מ) [מ] לטבילה של מצוה בזמנה מותרת. (יז) אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה, הלכך (יח) לא תטבול בו, יוכן נהגו: ט אם היו ידיו (ט) מלוכלכות בטיט ובצואה, (יט) מותר לרחוץ להעביר הלכלוך, ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך: הגה [*] ואם עשה צרכיו אם מותר לרחוץ, דינו כמו ביום-כפור. (כ) ועיין לקמן סימן תריג סעיף ג: י (כא) נוטל אדם ידיו שחרית, וצריך ליזהר שלא יטול ידיו אלא עד סוף קשרי אצבעותיו: יא ולאחר שניגב ידיו ועדיין לחות קצת, (כב) מעבירם על עיניו. וואם היה לפלוף על-גבי עיניו ודרכו לרחצם במים, רוחץ ומעבירו ואינו חושש, דהוה ליה כטיט וכצואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש: יב [*] ההולך להקביל (כג) פני רבו או אביו או מי שגדול ממנו או לצרכי מצוה, עובר במים עד צוארו ואינו

באר היטב

על רמב"ן אוליין לקולא בדרכן, ומכ"ש שהוא ספק נפשות להקל. ובדבר שמאל סימן קח כתב שאחר ז' ללידתה החמירו על עצמן כמ"ש הרמ"א כל זמן שאין להם צער גדול וחושש סכנה. וכתב בית-הלל ביו"ד סימן רסה דילדות שאינה מתענה מ"מ צריכה להתענות איזה שעות, ע"ש, והביאו בא"ר, והכל לפי הענין, אם קשה לה קצת אינה צריכה כלל. ועיין בזכרון-יוסף סימן כא האריך גם-כן בזה ומסיק שג"ל להלכה ולמעשה שאם כבר נתרפאה מחולשת לידתה תתענה ותשלים כשאר כל אדם, אבל אם עדיין לא נתרפאה לגמרי או שהיא קצת חולה ועיין חלושה לא תתענה בתוך ל', ואם אירע ביולדת בריאה שמתענה ומרגשת באמצע היום שום חולשה יתירה, יש לפסוק שלא תתענה בשארית היום, ע"ש, ועיין בליקוטי פר"ח א"ח סימן זה: [מ] טבילה. עבה"ט. ועיין מח"ב בשם זרע-אמת, אם אירע שלא רחצה וחפפה בעט"ב, בדיעבד יש להתיר שחרחץ ותחוף במוצאי תשעה באב ודיה, ע"ש, ועיין בשו"ת שכוף ספר משנת ר"ע בדף צא ע"ד, ונפלאותי מה שמחמיה על הבה"ט ואין לא ראה במג"א שהבה"ט לא חידש דבר רק העתיק אות באות דברי המג"א, ומ"ש ועיין סימן תקנא כו' ר"ל ששם מבואר דדוקא אם א"א במוצאי ט"ב, ולא בא לחלוק אלא לפרש, והרב המח"ב לא השיב לו שכן הוא במג"א רק לבסוף מזכיר מדברי המג"א ללמוד ממנו דהחפיפה מותרת בט"ב [?] בכל גווני, ולענין כוונת המג"א שהראה מקום להרמ"א כמ"ש, וע"ש שלדינא דעתו דאף לכתחלה תחוף בעט"ב ובמוצאי ט"ב תחוף מעט (ואז צריכה ליזהר שלא תלך יחף לגמרי שידבק בה טיט ורפש כמ"ש בלבוש), ואם רוצה לנהוג כהרמ"א דבאפשר תחוף במוצאי ט"ב יצוה להאשה שתשהה שעה אחת בעסק החפיפה ויצאה ידי כל דעות רש"י והתוספות, וכן ראוי להורות, ע"ש: [*] ואם עשה צרכיו כו'. ועיין בשו"ת ושם הכהן סימן ג שהאריך והעלה לדינא בט"ב ויהי"ב אם רוצה להתפלל ועשה צרכיו אפילו לא קינח או הטיל מים ושפשף שאז צריך ליטול ידיים מצד הדין, לכן רוחץ עד סוף קשרי אצבעותיו ואף אם בשאר ימות השנה נוהג לרחוץ כל הדין, אבל אם לא שפשף שא"צ ליטול ידיים מצד הדין רק משום הכון אין לו לרחוץ רק מעט בראשי אצבעותיו, ואף אם רוצה להחמיר שלא ליטול ידיו במים כלל יש לו על מה לסמוך כיון שלא הזכירו בש"ע והג"ה, אבל אם אין רוצה להתפלל רק לברך אשר יצר או לומר דבר שבקדושה אינו נוטל רק מקום המלוכלך אם עשה צרכיו וקינח או הטיל מים ושפשף, אבל אם לא קינח ולא שפשף יש להחמיר שלא ליטול כלל ידיו במים וקינח הידים בצרור או בכל מידי דמנקי, עכ"ל. וע"ש שכתב דנט"י של כהן לדוכן ביה"כ צריך עד חיבור היד עם הזרוע כיון שהוא מן הדין כו', ובמקומו יבואר א"י: [*] ההולך להקביל כו'. ועיין בשכו"י ח"א העלה שאינו חייב לעמוד לפני רבו בט"ב, ובר"י כתב בשם כ"י ח"ב שמקשה על דבריו ומסיק

ביאור הלכה

ערוך סימן תריח (כך יש להורות לשואל בתשעה באב, שבוה לא נעקר התענית לגמרי, ורחמנא ליבא בעי), ומי שירצה להתענות במקום שאין המחלה בזעם, ח"ו, יש ליעצו ולהזהירו שלא ילך מפתח ביתו כל היום,

אברהם שכתב דאפילו במקום שנוהגין להחמיר, בתשעה באב שנדחה יש להקל שלא תתענה. ועיין כאליה רבה שכתב, דאפילו יולדת שאינה מתענה תתענה איזה שעות, (כג) אכן אם גם זה קשה לה לא תתענה כלל: (טו) שהיה לחוש לסכנה. ובאופן זה אסור לה להתענות: (טז) והמקיל לא הפסיד. ומכל-שכן באדם חלוש והוא חולה שאין בו סכנה אין כדאי להחמיר [ח"א]: ח (יז) אבל בזמן הזה. רוצה לומר, שנהגו הנשים לישב על טיפת דם שבעה נקיים דוקא, ממילא אין הטבילה בזמנה ולמה תטבול, דהרי מצות עונה לא יוכל לקיים בתשעה באב: (יח) לא תטבול בו. אלא תרחוץ (נד) ותחוף ערב תשעה באב, ולמוצאי תשעה באב חופפת מעט קודם הטבילה, דבעינן סמוך לחפיפה טבילה. ולענין לכישת לבנים בתשעה באב, עיין לעיל בסימן תקנא סעיף ג בהג"ה ובמשנה ברורה שם: ט (יט) מותר לרחוץ להעביר וכו'. דאינו אסור אלא רחיצה של תענוג. ומטעם זה (כא) נשים המבשלות וצריכות לרחוץ הבשר, אף דממילא רוחצת גם ידיה, מותר: (כ) ועיין לקמן סימן תריג סעיף ג. ועיין שם במשנה ברורה מה שהעתקנו בשם האחרונים בזה, ושייך גם לכאן: י (כא) נוטל אדם ידיו שחרית. משום רוח רעה השורה על הידים, דהוה ליה כמלוכלך בטיט ובצואה דמותר, כן כתב הבית-יוסף בסימן תריג. ועיין שם בביאור הגר"א שמפקפק על דין זה, ולכן נראה לי שלא יברך 'על גטילת ידים' בשחרית אחר הנטילה, רק אחר שעשה צרכיו יטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ואז יברך 'על גטילת ידים' משום תפלה. ועיין בספר מטה-יהודה שכתב דמותר לרחוץ ידיו אף לתפלת המנחה, דהוי כמקבל פני השכינה וכטבילת מצוה שהתירו: יא (כב) מעבירם על עיניו. והוא הדין (כו) על פניו ידיו ורגליו, כיון דאין בה טופח על-מנת להטפוח. וכל זה דוקא בדרך העברה, אבל לרחצם בהדיא לא. מי שהוא איסטניס וצריך לקנח פניו במים ואין דעתו מיושבת עליו כל היום עד שיקנח במים, (כו) יקנח, אבל שאר כל אדם אסור: יב (כג) פני רבו וכו'. אפילו (כח) בחול, דאף דחיובא ליכא להקביל פניו בחול, מכל מקום מצוה איכא (כט) שמא ישמע ממנו איזה דבר-תורה. ודוקא תלמיד ההולך אצל הרב, (ל) אבל לילך הרב אצל תלמיד לא התירו לעבור במים, שאם יצטרך לו תלמידו ילך הוא

שער הציור

(כז) ט"ז: (כג) שער-תשובה: (כד) מגן-אברהם. ואם לא חפפה בערב תשעה באב מותרת בדריעבד לעשות כל החפיפה כדין במוצאי תשעה באב [שע"ת]: (כה) מגן-אברהם בשם שלטי-גבורים: (כו) מטה-יהודה: (כז) בית-יוסף בשם הרא"ש והטור לקמן בסימן תריג, ודלא כהלבוש דאסר כאן מטעם הסברה בלא ראייה, וליתא [מטה יהודא]: (כח) מגן-אברהם: (כט) פרי-מגדים: (ל) לקמן בסימן תריג:

הלכות תשעה באב סימן תקנר

ר מהא דרב יוסף שם
ש מהא דרבא שם
ת טור בשם הירושלמי
שם א ברייתא יומא שם
ב משמעות הגמרא
שם ע"ז, וכן פסקו
הרי"ף ורא"ש ורמב"ם
בהלכות יום-כפור
ג טור יורה-דעה סימן
שפ"ד ירושלמי בפרק
קמא רחצית וכתבתו
הרי"ף הורא"ש
ז הנהגת מרדכי ומוערי
קטן

חושש, (כד) יוכן בחזרה מותר: יג שההולך (כה) לשמור פירותיו, עובר במים עד צוארו ואינו חושש, אבל בחזרה אסור: יד יהבא מן הדרך ורגליו (כו) כהות, מותר לרחוץ במים: הגה ומותר לשרות מפה במים בערב תשעה באב, ומציאה מן המים (כז) והיא (י) מתנגבת ומקנח בה פניו ידיו ורגליו, אפילו אינו עושה רק לתענוג שרי כיון שהיא נגובה (טור): טו (כח) *סיכה (כט) אינה אסורה אלא של תענוג, אבל מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש: טז בנעילת הסנדל, דוקא של עור, (ל) אבל של בגד או של עץ או של שעם (פירוש, קליפי עץ) וגמי מותר, (לא) ג'של עץ מחופה עור (יא) [לא] אסור: יז יאבל ומנורה שמהלכים (יב) (לב) בדרך (לג) מותרים בנעילת הסנדל, וכשיגיעו לעיר יחלוצו, וכן בתשעה באב: הגה וכן במקום שורים בין האינס-יהודים (לד) לא יחלוץ (לה) כי אם ברחוב (יג) היהודים, (לו) וכן נהגו (טור והג"מ והגמ"ר רפ"ק): יח ייש

באר היטב

(י) מתנגבת. עד שאין בה טופח ע"מ להטפח, ב"ח, מ"א: (יא) אסור. כתב הט"ז: כ"ש שיש לאסור אותן שיש להם בתי-שוקיים של עור דהיינו גם מה שעל הרגלים של עור וגם אותן שהן של בגד רק שהשוליים של עור אסור, עכ"ל. וב"ח מחמיר לילך יחף לגמרי, מ"א. ואע"פ שאסור בט"ב בנעילת הסנדל מ"מ מברכין 'שעשה לי כל צרכי', והאר"י ז"ל פסק שלא לברך: (יג) בדרך. הטעם, דטורח גדול הוא לילך דרך רחוק יחף, אבל כשהולך לשדה סמוך לעיר אסור לנעול, וה"ה שצריך למנעלים יתן עפר במנעלים, ע"ש: (יג) היהודים. ונ"ל דאם הרבה א"י עוברים שם מותר, מ"א:

משנה ברורה

אצל רבו, (לא) וכן בששניהן שוין גם-כן אסור: (כד) וכן בחזרה מותר. דאם יהא אסור לחזור, ימנע מלילך לדבר-מצוה: יג (כה) לשמור פירותיו. והתירו בזה (לג) מפני הפסד ממון, ועל-כן בחזרה דליכא בזה משום הפסד, (לג) אסור: יד (כו) כהות וכו'. היינו, שהיו עיפים מחמת טורח הדרך, מותר, (לד) שאין זה מחמת תענוג אלא לרפואה, לחזקם: (כז) והיא מתנגבת. עד שאין בה (לה) טופח על-מנת להטפח. הא לאו הכי, אסור: טו (כח) סיכה וכו'. סיכה מקרי בדבר שדרכו לסוך בו, כגון בשמן או (לו) בחלב, בבורית וכי האי גוונא: (כט) אינה אסורה אלא וכו'. ואסור (לז) אפילו לסוך איבר אחד, כדלקמן בסימן תרי"ד גבי יום-הכפורים. כלה אחר נשואיה, כל שלשים יום מותרת לרחוץ פניה (לח) וכן לסוך כדי שלא תתנגה על בעלה: טז (ל) אבל של בגד או של עץ וכו'. רוצה לומר, אף-על-מלמעלה, דלא נקרא מנעל אלא של עור: (לא) ושל עץ מחופה עור. מלמעלה, אם היה של בגד ומחופה בעור מלמעלה או השוליים הם של עור, אסור, ועיין בשערי-תשובה [אחרונים]. והנה אף-על-פי שאסור בתשעה באב וביום-הכפורים בנעילת הסנדל, מכל מקום הסכימו (לט) הרבה אחרונים שיוכל לברך ברכת 'שעשה לי כל צרכי': יז (לב) בדרך. כתב המגן-אברהם הטעם, דטורח גדול הוא לילך יחף דרך רחוק, אבל כשהולך לשדה סמוך לעיר (מ) אסור לנעול, והוא הדין לבית-הקברות, אלא-אם-כן יש טיט ורפש או בין העכו"ם; ולפי זה כשיושב על העגלה או רוכב צריך לחלוץ אף בדרך רחוק: (לג) מותרים בנעילת הסנדל. וטוב (מא) שאז יתן עפר במנעלים: (לד) לא יחלוץ וכו'. משום העכו"ם שמלעיגים עלינו: (לה) כי אם ברחוב היהודים. כתב המגן-אברהם: נראה לי דאם הרבה עכו"ם עוברים שם מותר. ואליה רבה צידד להחמיר לענין רחוב היהודים אף באופן זה, (מב) דהבו דלא להוסיף על המנהג. ובעוונותינו הרבים, הרבה מהמון מקילין באיסור נעילת הסנדל כל היום אף כשיושבין בביתם, (מג) ועוון גדול הוא, דאף כשנקל בזה בעת שהולך ברחוב שמצוי שם עכו"ם, מכל מקום תיכף כשבא לביתו מחוייב לחלוץ אותם. ועיין לעיל במשנה ברורה סעיף-קטן א: (לז) וכן נהגו. כתב החי"אדם: ההולכים בין העכו"ם ונוהגין ללבוש המנעלים, אף שאין למחות בידם, שיש גדולים המתירים, מכל מקום אין לזה טעם, דמה בכך שילעיגו עלינו? בלאו הכי

שער הציון

(לא) מגן-אברהם ופרי חדש שם: (לב) מגן-אברהם: (לג) פרי-מגדים: (לד) לבוש: (לה) אחרונים: (לו) עיין ביומא דף עז עמוד ב בתוספות ישנים דיבור המתחיל 'מנין וכו': (לז) כן מוכח בפסחים ג"ד עמוד ב, עיין שם: (לח) לענין רחיצה מוזכר לקמן בסימן תרי"ג סעיף י לענין יום-הכפורים, וכל-שכן לענין תשעה באב, ופשוט דהוא הדין לענין לסוך: (לט) לבוש, וכן הסכים אליה רבה, וכתב הפרי-מגדים שכן נוהגין: (מ) והאליה רבה צידד להקל, כל שיצא מעיר אף שאיננו בדרך רחוק נעל מנעליו: (מא) עטרת-זקנים: (מב) רוצה לומר, דבלאו הכי יש מפקקים על המנהג שנהגו להקל כשהולכים בין העכו"ם, עיין בבית-יוסף: (מג) ומגן-אברהם הביא בשם רבינו חננאל שכתב: יהא בנידוי מי שעובר אחד מהחמשה עניינים כל היום:

הלכות יום הכפורים סימן תריח

קעא באר הגולה

י שם בשם הרמב"ן
כ רבינו ירוחם
ל הראשון שם מהא
דכריות י"ג מ' הר"ן
שם נ שם ס שם וכן
כתבו הראשון שם
והטור ע משנה יומא
פ"ג

(יג) והרופא (ה) מסופק, (יד) מאכילין אותו; אבל אם הרופא אומר אינו צריך והחולה אומר (י) איני יודע, (טו) אין מאכילין אותו: ו' אם הרופא אומר שאינו מכיר את החולי, הרי הוא כאדם דעלמא ואין דבריו מעלין ולא מורידין: הגה מיהו, אם נחלש הרבה עד שנראה לרוב בני-אדם שאצלו שהוא מסוכן אם לא יאכל, (טז) מאכילין אותו (א"ו הארוך): ז' [*] *לכשמאכילין את העוברים או את החולה (יז) מאכילין אותם מעט מעט כדי שלא יצטרף לשיעור, הלכך מאכילין אותו (יח) כשני שלישי ביצה בינונית, (יט) וישהו (כ) כדי אכילת ארבע ביצים. והשתייה (כא) יבדקו בחולה עצמו כמה היא כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה *כמלא לוגמיו: ח' וישיקוהו פחות מאותו שיעור, וישהו בין שתיה לשתיה (כב) כדי אכילת ארבע ביצים, ולפחות ישהו בין שתיה לשתיה (כג) כדי שיעור שתיית רביעית. *ואם אמדוהו שאין השיעורים הללו מספיקים לו (כד) או שהחולה אומר כן או שנסתפקו בדבר, מאכילים ומשקים אותו (י) כל-צרכו (מ"ד): ט' עמי שאחזו (כה) בולמוס, והוא חולי שבא מחמת רעבון,

שערי תשובה

באר היטב

[*] כשמאכילין כו' כשני שלישי ביצה כו'. וכתב בנוב"ק ח"ד סימן לו וסימן לח שחכם אחד כתב פלפול בענין השיעורין וחולק בקצת דברים על גדולי הראשונים, והגאון ז"ל הסביר לו פנים שדברי הראשונים חיים וקיימים והב"ח כתב דנהגין שנותנין לפניו מאכל ואומרים לו כתב: ונ"ל דצ"ל לו אם אתה יודע שיש לך סכנה תאכל כשיעור ואם לאו תאכל תחלה פחות מכשיעור, דאם לא יאמר לו אלא יו"כ היום יסבור שמן הדין אסור לו לאכול ויביא עצמו לידי סכנה, ע"ש. ובדילת מהמינין לנשים דאניהו בקיאי בהו, מ"א. מניקה שיש לה ילד חולה ומסוכן ואינו רוצה לינוק כי אם ממנה ואם מתענית סכנה היא לולד, אינה מתענה אפילו

(ה) מסופק. פ"י שמכיר החולי אלא מסופק אם יסתכן, ט"ז: (ו) איני יודע. דאינו יודע של חולה לאו כלום הוא, דרובן של חולים אינם יודעים ובקיאם בחולי שלהם, כ"כ ב"י בשם רמב"ן. ונראה מזה אם החולה רופא ומכיר, ממילא הרי אינו יודע שלו כאלו אמר רופא 98 אחוז, וט"ז כתב: ונ"ל דצ"ל לו אם אתה יודע שיש לך סכנה תאכל כשיעור ואם לאו תאכל תחלה פחות מכשיעור, דאם לא יאמר לו אלא יו"כ היום יסבור שמן הדין אסור לו לאכול ויביא עצמו לידי סכנה, ע"ש. ובדילת מהמינין לנשים דאניהו בקיאי בהו, מ"א. מניקה שיש לה ילד חולה ומסוכן ואינו רוצה לינוק כי אם ממנה ואם מתענית סכנה היא לולד, אינה מתענה אפילו

ביאור הלכה

משנה ברורה

* כשמאכילין את העוברים או את החולה מאכל ונשתנו פניה, וכדלעיל בסימן תריז סעיף ב, והוא הדין לכל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו, וכן ליולדת תוך שלשה כשאמרה איני צריכה לאכול, ואם לא אמרה איני צריכה מאכילין אותה כדרכה ואין צריך לחלק בפחות מכשיעור, כן כתב בהגהות הגאון רבי ברוך פריינקיל. והגר"ז מחמיר בזה: * כמלא לוגמיו. עיין לעיל בסימן תריב במשנה ברורה סעיף-קטן כג וכד: * ואם אמדוהו וכו'. עיין בתשובת בנין-ציון סימן כד, דבכל אכילה ואכילה אף אם הותר לו לאכול פעם אחת יותר משיעור, מכל מקום על אכילה השניה אם היה די לו בפחות משיעור והוא יאכל כשיעור חייב כרת, לכן צריך לשער בכל

ה' (יג) והרופא מסופק. פירוש, שמכיר החולי אלא שמסופק אם יסתכן, דאי לאו הכי הוי 'כאיניש' דעלמא: (יד) מאכילין אותו. דדברי החולה אין מעלין רק בשאומר צריך אני וכו', וממילא מאכילין אותו מחמת דברי הרופא שמסופק, דספיקו הוא ספק נפשות ולהקל: (טו) אין מאכילין אותו. דאינו יודע של חולה איננו מחמת בקיאות כדבריו של רופא, (יז) דרוב חולים אינם יודעים ובקיאם בחולי שלהם. והיכא שהרופא (יח) הוא מסופק ואומר איני יודע, אף שרופא אחר אומר אינו צריך, מאכילין אותו. ודעת

הט"ז, דאם החולה בעצמו הוא רופא והוא מסופק ואומר איני יודע, גם-כן מאכילין אותו אפילו אם רופא אחר אומר אינו צריך ונאליה רבה מפקפק על זה, דאפשר שאינו מבין על עצמו בעת מחלתו אף שהוא רופא, עיין שם. ונראה דתלוי זה לפי מהות המחלה, אם הוא מחלה של חום שאין דעתו צלולה כל-כך, בוודאי יש מקום לדברי האליה רבה: ז' (טז) מאכילין אותו. אף בלא רופאים, דספק נפשות הוא: ז' (יז) מאכילין אותם מעט מעט. מיירי שדי להם בזה להשקיט רעבונם, וכדלקמן בסעיף ח: (יח) כשני שלישי וכו'. הוא הדין יותר מעט, רק שלא יהא קרוב לביצה, דבזה יש חיובא: (יט) וישהו. רוצה לומר אחר אכילתו, כדי שלא יצטרפו האכילות להדדי: (כ) כדי אכילת ארבעה ביצים. ואם קשה לו להמתין שיעור זה, ימתין על-כל-פנים כדי שיעור אכילת שלש ביצים, דלכמה פוסקים בשיעור זה הוא גם-כן הפסק ולא מצטרפי להדדי [מ"א]: (כא) יבדקו בחולה עצמו. רוצה לומר, דלענין שתיית מלא לוגמיו צריך לשער בדידה ולא בדעלמא, כדלעיל בסימן תריב. וכתבו האחרונים: יש להחולה לבדוק זה מערב-יום-כפור, דהיינו שיכניס לתוך פיו משקין ויפליטם לתוך כלי וכן ישער מערב-יום-כפור, ויביט על המורה-שעות (זיגער) כמה מינוטין² הוא שוהא בשיעור אכילת ארבע ביצים, וכשיעור הזה ישהא ביום-הכפורים בין אכילה לאכילה וכן בין שתיה לשתיה, וכדלקמיה [ועיין בתשובת חתם-סופר חלק ו סימן טז שכתב שההפסק בין אכילה לאכילה יהיה כשיעור ט' מינוטין, שזה שיעור כדי אכילת פרס]. ודע, שבין אכילה לשתיה אין צריך לשהות כלל, וכדלעיל בסימן תריב דאכילה ושתיה אין מצטרפין: ז' (כב) כדי אכילת ארבע ביצים. ולפחות ישהו כדי אכילת שלש ביצים: (כג) כדי שיעור שתיית רביעית. דלכמה פוסקים בשיעור זה הוי הפסק דלא יצטרפו להדדי, וכדלעיל בסימן תריב סעיף ט. ועיין שם במשנה ברורה: (כד) או שהחולה אומר כן. וכתבו האחרונים דנהגין שנותנין לפניו מאכל ואומרים לו: יום-כפור היום, ואם אתה חושש שיהיה לך סכנה אם לא תאכל כשיעור בבת-אחת אכול בבת-אחת, ואם לאו, תאכל מעט מעט פחות מכשיעור. וכתבו האחרונים דצריך כל מורה להיות דינים אלו שגורים בפיו מבערב יום-הכפורים, כי יוכל להיות דבשהיות מעט יש בו סכנת נפשות. ואם הוא שאלה שהמורה צריך לעיין הדין, ויש שם אחר בקי שיודע להשיב מיד, אין חולקים בזה כבוד להרב. ועיין עוד מדינים אלו בהלכות שבת סימן שכח וסימן של, כי אין בין יום-הכפורים לשבת אלא שזה זדונו בסקילה וזה זדונו בעונש כרת: ט' (כה) בולמוס. והוא (יט) מסוכן למות על-ידי-זה, וכשמראיתו חוזרת, בידוע

שער הציון

(יז) רמב"ן: (יח) משמעות הרמב"ן שהובא בבית-יוסף, וכן משמע מהט"ז וכן כתב הפרי-מגדים. ועיין במטה-אפרים שהחליט, דאם שנים אומרים אינו צריך אין ספיקו של אחד מוציא מידי שנים, ומצדד עוד שם דהוא הדין בשנים מסופקים נגד שנים ודאין שאומרים אינו צריך, אין דבריהם כלום, עיין שם: (יט) רש"י:

לו. היולדת במשך שלושים יום שאחרי הלידה (קטז), וכן חולה, אף שאין בו סכנה (קיד), ואפילו מי שיש לו רק מכה ברגלו וקשה לו ללכת בלי נעלי-עור (קידח), מותר להם לנעול נעלי-עור (קטט).

נעילת סנדל
ליולדת

לז. הזקוקים ללכת עם מדרסים בנעליהם, מותר להם גם ביום-הכיפורים להניחם בתוך נעלי הבד שלהם, אפילו כשהמדרסים מצופים בעור (קכ), (ולענין יציאה בהם לרשות הרבים ראה לעיל פרק יח סעיף כא).

מדרסים
הצ"ח

לח. כל דיני רפואה הנוהגים בשבת, נוהגים גם ביום-הכיפורים (קכא), וראה לעיל סעיפים ח ו-ט.

רפואה ביו"כ

לח. מי שאוכל ביום-הכיפורים מחמת חוליו, בין שאוכל בשיעורים, וכדלעיל סעיף יט, בין שאוכל כרגיל בכל ימות השנה, מותר לו לעלות לתורה ביום-הכיפורים בבוקר, ואם חל יום-הכיפורים בשבת - אף במנחה (קכב).

עליה לתורה
לאוכל ביו"כ

ה"ח

הערה סד. (קטז) סי' תריד סע' ג, וע"ע או"ש פ"ג מה' שביתת עשור ה"ח. (קיד) שם בשו"ע סע' ג. (קידח) שם במ"ב ס"ק י, וע"ש בערוה"ש סע' ו, דאם יש לו מכה ברגל אחת, ינעל מנעל ברגל זו וברגל האחרת אסור. (קטט) ועיין שו"ת מנח"ש ח"א סי' צא אות כה סק"ח שכתב שם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, דיל"ע בזמננו לדעת הסוברים דנעילת הסנדל מן התורה, כיון דאפשר בסנדל טוב שאינו של עור, עכ"ד. ושוב שמעתי מהגרש"ז זצ"ל, דיש להסתפק דאולי יולדת מותרת תמיד כיון שלא נזכר שצריכה להמנע מללכת שלא לצורך, וגם לא נזכר שתשדל לנעול נעלי גומי. ולכאורה משמע מזה, שלגמרי הפקיעו אותה חכמים מנעילת סנדל, עכ"ד. - ועיין מנחת חינוך מצוה שיג ס"ק ט סוד"ה והנה דינים, שד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק טו, ועיין לעיל פי"ח הערה ב. ויל"ע אי שרי לבריא לטלטל נעלי-עור ביוהכ"פ, עיין סי' שח סע' מז ובמ"ב ס"ק קס, וע"ש בשו"ע הרב סע' פה, ואין להביא ראייה מסי' תריב סע' י ברמ"א, דשם קיל טפי, כי האוכל ראוי לילדים, משא"כ נעליים של מבוגר. (קכ) עיין סי' תריד סע' ב וברמ"א, ובמ"ב סק"ט, וראה בשו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' פג. (קכא) סי' תריג במ"ב ס"ק י ובשעה"צ ס"ק יג וסי' תריד במ"ב ס"ק ב. (קכב) שו"ת רע"א סי' כד, ע"ש בתשובה שמסופק לענין קריה"ת של יוהכ"פ למנחה אם אינו חל בשבת, אי הוי משום תענית ואם אינו מתענה א"י לעלות, או דגם קריאה זו מחמת קדושת היום כמו בשבת ויכול לעלות גם מי שאינו מתענה, ע"ש דצ"ע לדינא, וע"ש במפתחות דבחל בשבת ודאי עולה. ומשו"ת ח"ס או"ח סי' קנז משמע פשיטא דמותר לעלות אף בחל ביום חול, ע"ש (ועיין שו"ת לב חיים ח"ג סי' קלד, שאין לקרוא חולה שאכל ביוהכ"פ לפרשה האחרונה שבקריה"ת של הבוקר, מכיון שקורין בהן פסוק "תענו את נפשותיכם", ומאותו הטעם גם לא יקראוהו למפטיר, ועיין גם מט"א סי' תריט באלף המגן ס"ק נג, ושד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ב ס"ק ז). וע"ע במרחשת ח"א סי' יד, דלדעת הרמ"א סי' תרכב סע' ב, דאין אומרים "על התורה ועל העבודה" במנחה ביוה"כ, והיינו משום דס"ל דקריאת ההפטרה במנחה אינו משום קדושת היום אלא משום תענית, וע"כ הוי כמו בתענית בעלמא, ולפיכך הכהן והלוי יכולים לעלות אף אם אינם מתענים דהקריאה היא משום קדושת היום, אבל השלישי שהוא גם המפטיר בנביא אם אינו מתענה לא יכול לעלות, משום דההפטרה היא משום תענית. ע"ש שמביא בשם הגר"א בסי' תרכב ד"קריאת התורה וההפטרה" במנחה ביוה"כ אינה אלא משום תענית כמו תענית דעלמא, ע"ש דלפי דעתו גם כהן ולוי שאינם מתענים לא יוכלו לעלות לתורה במנחה בחל ביום חול, כיון דכל הקריאה משום תענית. ע"ש דגם לדעת הגר"א ביוה"כ שחל בשבת שאז קורין במנחה בכל השנה והקריאה במנחה בשבת היא משום קדושת היום, בזה כהן ולוי אף שאינם מתענים עולים, אבל לשלישי שמפטיר בנביא לא יוכל לעלות מי שאינו מתענה משום שאין הפטרה בשבת במנחה, וההפטרה ביוה"כ במנחה הוי משום תענית גם כשחל בשבת (ע"ש בברכת אליהו על הגר"א). - ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דנראה שאם אכל פחות פחות מכשיעור אע"ג דגם חצי שיעור אסור מה"ת. מ"מ יוכל לעלות לתורה (וגם במנחה).

כמו בשאר תעניות, דפחות מכשיעור חשיב מעונה (עיי' ס' תקסח במ"ב ס"ק ה - י.ג.נ.). אולם במרומי שדה יומא עג ב, ד"ה דאיתמר, כתב שלהלכה דחצי שיעור אסור מה"ת עובר גם בעשה "תענו" ו-"ועניתם" אפילו לא לשם תענוג, ולפי זה לענין לעלות לתורה (בפסוקים "תענו" ו-"ועניתם" - י.ג.נ.) אין חילוק בין חצי שיעור לשלם, והרי הוא עובר (בעל כרחו במקום סכנה) בעשה. אך במרחשת הנ"ל ס"ק ד כתב ממש כדברינו הנ"ל, דאם אכל רק פחות מכשיעור שפיר יוכל לעלות לתורה גם במנחה משום דחשיב מתענה כה"ג, והוא הורה כן למעשה, עכ"ד (ושמעתי מבנו הג"ר עזריאל ז. שליט"א, דלפי דברי המרומי שדה הנ"ל, בעבר על איסור רחיצה וסיכה ביוה"כ, ג"כ עבר על העשה של "תענו" ו-"ועניתם", וממילא לדעתו לא יכול לעלות לתורה נבפסוקים "תענו" ו-"ועניתם" - י.ג.נ.ז. אע"פ שקיים את התענית באכילה ושתייה. וצ"ע).

שנשרף אבל הטוב [והמטיב] שייך, דאפילו אהרונג
ביתר תיקנו כשניתנו לקבורה [תענית ל"א ע"א] ה"נ
כשזכו לפאר בית אלקינו ולרומם חורבותיו יברכו:

וראיתי דבר מתמיה במור וקציעה שכתב מדקדוק
לשון המשנה פרק הרואה בית חדש
משמע דוקא חדש אבל הבונה ביתו על מכוננו, פי'
שנשרף או נפל וחוזר ובונה, אינו בית חדש ואינו
מברך. ותמי' בעיני, הלא גם בתורה כתיב אשר בנה
בית חדש ולא חנכו ופליגי רבנן ור' יהודה [סוטה
מ"ג ע"א] ולא קיי"ל כר' יהודה אלא אפילו בונה
ביתו שנפל מ"מ חוזר מעורכי המלחמה ש"מ חדש
לאו דוקא. מיהו צ"ע מ"ש אשה חדשה ממעטים
מחזיר גרושתו ובית חדש לא קיי"ל כר' יהודה, אולי
למעוטי אם בונה באותן אבנים וקורות עצמן דדומה
למחזיר גרושתו, אבל באבנים ועצים אחרים אפילו
שבונה על מכוננו מ"מ מיקרי חדש:

ואידי דאיירי, בספר חסידים סי' תתר"ך כתב כל
הגומר ענין גדול יברך הי"ת ויברכם כמו
מרע"ה בגמר מלאכת המשכן שבירך יה"ר שתשרה
שכינה, ושלמה ע"ה בגמר בהמ"ק ודוד ע"ה דברכי'
ארונה היבואי, ושוב בסי' תתרכ"א מיד כתב, מה
ברכה בריך מרע"ה במלאכת המשכן ברכת כהנים
משו"ה סמין ברכת כהנים ליום כלות משה להקים
המשכן ע"ש. ונראה דבריו סותרים, לעיל אמר
שבירך יה"ר שתשרה שכינה וכפירש"י פרשת פקודי.
ונ"ל לעיל קאמר בגמר מלאכת המשכן שזה היה
ביום כ"ה כסליו כמ"ש מג"א ריש הל' חנוכה בשם
פסיקתא, ואחר שהניח בכל גמר ענין יש לברך אם
כן מה ברכה בריך במלאכת המשכן, אין כוונתו
בגמר מלאכת הפועלים אלא בגמר הקמתו ביום
ר"ח ניסן, ע"ז אמר אז היה [מברך] ברכת כהנים:

היוצא מדברינו המברך אינו מפסיד, וטוב בתוך
דרשה בשבת להמשיך הענין עד שיבא
לכעין שכתבתי בשם הגאון מהר"ד שטרויז כ"ץ
זצ"ל, והמברך יתברך:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קנו

ביום ט"ב תקע"א החליתי והוצרכתי לשתות בעו"ה
והרהרתי בדעתי אם ישאלוני התלמידים
המתפללים בבהמ"ד שבביתי האם יקראוני להעלות

אותי לס"ת למנחה בקריאת ויחל מה אשיב להם.
ונ"ל פשוט דיכולתי לעלות לתורה לקרות ויחל כמו
שאר כל אדם, דהנה דין זה דמי שאינו מתענה לא
יעלה לתורה לא נמצא מפורש בשום מקום, ואדרכא
מסברא נותן הדעת שיכול כל אדם לעלות ולקרות
ולברך על חיוב הצבור וכמ"ש להדיא הב"ח בטא"ח
סס"י תקס"ו, והט"ז [שם סק"ז] במחילת כבודו אזיל
בתר איפכא, רק שהרב"י שם כתב שמשמע ממהרי"ק
שרש ט' דכהן שאינו מתענה לא יעלה לתורה בתענית
בה"ב שאחר פסח ע"ש. והנה ז"ל מהרי"ק שם,
שנהגו בכל קהלות צרפת להתענות בה"ב אחר פסח
וסכות וכו' כשאין כהן מתענה באותם תעניות יצא
כהן מבית הכנסת וכו' ולא ראיתי כהן מפקפק בדבר
מעולם לא אצא מבהכ"נ אלא אקרא בתורה, ובודאי
שאם היו יכולים הכהנים למחות היו מוחים אלא
שאין בידם כח לבטל ולסתור המנהג ודחויים הם
מפני כבוד הציבור וכו' וה"נ לא שנה מאחר שנהגו
כן במדינות הלועזים וכו' ע"ש:

והנה לכאורה לפי הבנת ב"י להוכיח מזה שמי
שאינו מתענה לא יעלה לתורה, קשה מה
שכתב שיטעון הכהן לא אצא אלא אקרא בתורה,
והאיך יקרא בתורה והלא אינו יכול לעלות בויחל
כיון שאינו מתענה. ולולי דברי הרב"י הייתי אומר
בהיפוך, דאף מי שאינו מתענה יכול הוא לעלות
בתורה, ומ"מ אין אנו מחוייבים לקדש הכהן לקרותו
ראשון אלא בשיש לו שותפות עמנו באותו קריאה,
וכמו דלברך ראשון אם שלשה אכלו כאחד וא' מהם
כהן מחוייב לתת לו כוס של ברכת המזון משום
וקדשתו לברך ראשון, ומ"מ אם שלשה ישראלים
אוכלים כא' ומחוייבים בזימון וכהן אוכל במקום
אחר אינם מחוייבים לכבדו לברך ראשון כיון שאין
לו שיתוף בבהמ"ד הלזו, ה"נ כיון שהוא אינו משותף
בחיוב אותה קריאה עם המתענים כגון במנחה א"כ
אינם מחוייבים לקדשו כלל ורק צריך לצאת משום
פגמו ומשום דלא ליתי לאנצויי, ועל זה יפה כתב
מהרי"ק לימא כהן לא אצא אלא אקרא בתורה שהרי
רשאי הוא, אלא שהרב"י לא פירש כן, וצריך לומר
דמפרש לי' בקריאה של שחרית, והכהן יטען לא
אצא אלא תקראו פ' השבוע ואקרא אני בתורה
כדינא, ולעולם אין הכהן רשאי לעלות בתענית אם
הוא אינו מתענה:

ועדיין אני אומר עד כאן לא אמרו הרב מהרי"ק
והרב"י אלא בב' וה' שמי שאינו מתענה

אין אצלו יום תענית ומאי שייטי דקריאת ויחל לדידיה, וכל שאינו מחוייב בדבר התענית אינו מוציא רבים ידי חובתן, משא"כ בט"ב אית ב' תרתי למעליותא, חדא וכי החולה אינו מחוייב בדבר התענית ואינו מתענה בו, והלא לא הותר לו אלא כדי צרכו וחיותו ואם די לו בשתיה לא יאכל, ואם די לו באכילה פעם אחת לא יאכל ב' פעמים, ולא יותר ממה שצריך, וגם שארי עיגונים אם אינו צריך לנעול ולרחוץ ולסוך אסור לו לעשות א' מאלה, נמצא שהוא מן המתענים ומהמחוייבים בדבר, הא חדא, ועוד אחרת, אפילו הותר בכל הנ"ל, מ"מ ט' באב יום הוא שנתחייב בקריאת התורה שחרית ומנחה אפילו מי שאינו מתענה בו לא יצא מכלל חיוב הנ"ל, ויומא קא גרים, הגע עצמך מי שמתענה תענית חלום בשבת וי"ט וכי לא יקרא בתורה או [לא] ינהוג בכל דיני שבת וי"ט כי יומא גרים ולא תליא בשמחת אכילה ושתיה, והכי נמי ט"ב יום מועד דפורענות הוא ואפילו אינו מתענה בו מ"מ מחוייב בקריאת היום:

ל' טובא, וסברא זו דקדימא הוה מעלה עיין במס' תענית י"ב ע"א אם נדרו קודם לגזירתנו וכו' ע"ש, מ"מ שאני קרבן עצים מבעלי ברית מילה וקשה ארבינו יעב"ץ הנ"ל. לזה אני אומר אין הכי נמי דמבני סנאב עצמם לא מצי למילף, אך מר"א בר' צדוק שהיה חתנם שהוא עצמו לא היה מהם שהרי היה כהן כמ"ש תוס' שם ס"פ בכל מערבין וזה תי' עיקור בתוס' כמ"ש שם בס' תורת חיים, וס"ל לר' יעב"ץ דנתחתן עמהם אחר החורבן כיון שהיה בימי ר"ג שהיה אחר החורבן טובא, ועוד אפילו בסוף ימי בית שני משגלו סנהדרין וקודם לזה כבר התענו כל ד' צומות כמוכח ביוסיפון, ור' צדוק אביו שהיה בימי החורבן כמוכח מגורגרות דר' צדוק [גיטין נ"ו ע"א], א"כ עכ"פ לא התחתן בנו עם בני סנאב קודם לגזירת תענית ט"ב שהיה יותר מארבעים שנה קודם החורבן, וא"כ לר"א בר' צדוק קדם ט"ב ליי"ט שלו וגם קביע וקיימא טפי מי"ט קרבן עצים שלו ואפ"ה התענה ולא השלים ויפה למד ר' יעב"ץ לבעלי ברית מילה ממנו:

והשתא לפי טעם זה האחרון, לא מבעיא שיכול לעלות לתורה לקרות במנין עשרה המתענים, אלא אפילו צבור שאינם מתענים כלל כגון שכולם קצירי ומריעי או בעלי ברית בט"ב שנדחה מ"מ קורין ויחל במנחה דיום הוא שנתחייב בקריאה, מ"מ להלכה אני אומר ולמעשה צריך מיתון קצת, אבל זה נ"ל ברור להלכה ולמעשה שהחולה שאכל בט"ב יכול לעלות לתורה אפילו במנחה, אבל "בעלי ברית צל"ע לדינא אם יקראו ויחל:

איברא הא פשיטא לי דבני סנאב בן בנימין דס"פ בכל מערבין [מ"א ע"א] שהם לא קראו ויחל בט"ב שנדחה או ברכות וקללות לפי מנהג הש"ס [מגילה ל"א רע"א] דלדידהו לא שייך לומר דיום מועד קבוע הוא לכך ולא תליא בתענית, מ"מ גם י"ט שלהם קבוע וקיימא וקדים טפי אפילו לט"ב ממש מכ"ש לט' באב שנדחה שהרי קרבן עצים התחיל בימי נחמיה בן חכליה, וא"כ אדרבא יום הוא שנתחייב בשמחה וי"ט לדידהו ולא חלה עליהם חובת קריאת התענית מעולם. ואין להקשות לזה איך יליף רבינו יעב"ץ שבטא"ח סס"י תקנ"ט למילה בט"ב שנדחה שיאכלו בעלי ברית ויליף ל' מבני סנאב בן בנימין, ולפי הנ"ל קשה מה ראייה מהתם שיום טוב שלהם קבוע וקיימא טפי מט"ב וקדים

ובזה יש מקום אתי ליישב קושית השואל שבתשובת מהר"ם לובלין ז"ל ומייתי ל' מג"א סס"י תקנ"ט [ס"ק י"א] שהקשה, דמש"ס ס"פ בכל מערבין מוכח דפשיטא להש"ס שאפילו היה חל י"ט שלהם בט"ב שאינו נדחה נמי לא היו משלימים וא"כ נילף מיניה נמי לבעלי ברית בט"ב ואפילו אינו נדחה, ולפי הנ"ל לק"מ, דודאי הש"ס מוכיח דערב ט"ב משלימים מבני סנאב עצמן והיה פשיטא דאפילו בט"ב שאינו נדחה נמי לא היו צריכים להשלים אם היה חל בו י"ט שלהם והיינו מטעם שיום טוב דידהו קדים לט"ב ושפיר פשיט מיניה הש"ס דבימי ר"ג לא עביד כוותי', ואנחנו לא מצינו למילף מינייהו לבעלי ברית בט"ב שאינו נדחה משום דשאני אינהו דקביעא וקיימא טפי מט"ב, אמנם מ"מ מר"א ב"ר צדוק אנו ילפינן לדידן כנ"ל וק"ל:

מ"מ בהא סלקינן דחולה האוכל בט"ב עולה לתורה במנחה בלי שום פקפוק לפע"ד, והרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם הוא יחלימני ויחייני וינחמני בנחמת ציון:

כתבתי זאת והצעתי לפני מופלגי תורה ובעלי הוראה והסכימו עמילדינא. בעה"ח ק"ק פ"ב מש"ק י"ד מנחם תקעא"ל:

אלא שאין בידם כח לסתור ולבטל המנהג ודחויים הם מפני כבוד הצבור ותקנתם מאחר שנהגו כן בגלילות צרפת מקדם, והכי נמי לא שנא מאחר שנהגו כן במדינת הלועזים כאשר כתבתי וגם יש בו משום כבוד תורה והכשר מצוה לקנות שמן למאור.

ועוד מאחר שכתב הגאון דאיכא משום דילמא אתי לאנצויי בביטול המנהגות במקום שנהגו בהם כמו שכתב ר"י אבן גיאות משמו וכאשר העתקתי לשונו לעיל וגם אלמלא כתוב ראוי לאומרו שהרי דבר ידוע הוא ונראה לעינים שאין מחלוקת וגירוי איש באחיו גדולה מזו, ממילא שמעינן שיש לדחות כבוד הכהן כדי לקיים המנהג משום דלמא אתי לאנצויי לפי מה שפסקו התוס' פרק כסוי הדם (פז, א בד"ה וחייבו) דאם קרא ישראל ראשון במקום שיש שם כהן שאין לכהן עליו כלום משום דהא דאמרינן וקדשתו לפתוח ראשון וגו' אינו אלא אסמכתא בעלמא²⁹ והנה מצאתי כתוב בשם רבי' יצחק בר' אברהם וז"ל ועוד אמרינן בירושלמי³⁰ דא"ר חנינא עיר שכולה כהנים ישראל אחד קורא תחילה מפני דרכי שלום³¹ וכו' עד שאם (ו) כהן קורא תחילה האחרים יקפידו אך כשישראל קורא ראשון ובטלה קדושת כהן אין מקפידין עכ"ל. ואע"ג דמסיק שם דההיא דירושלמי שהבאתי היינו למ"ד דאין כהן קורא ראשון אלא מדרבנן אבל למ"ד דאורייתא אין כח ביד חכמים לעקור קדושת כהן משום דרך שלום. וקאמר התם דלכאורה דאורייתא הוא. מ"מ התוס' והמרדכי³² פסקו כמ"ד דרבנן הוא³³ ומדבריהם למדנו שאין כהן קורא ראשון היכא דאיכא למיחש דילמא אתי לאינצויי והכא שייך למיחש ליה כמו שביארתי לעיל.

וגם יש במנהג כבוד התורה והכשר מצוה להמציא שמן למאור ומצינו (ו) בכמה מקומות שז"ל מחזיקין יד עושי מצוה בכל עוז ומשתדלים היו להרגילו בכך וכן ראוי לעשות לכל ירא שמים והולך בעקבותיהם כמו שמצינו גבי עדי החדש כדתנן בפרק אין מכירין (ר"ה כג, ב) חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת וכו'. סעודות גדולות היו עושים שם להם כדי שיהיו רגילים לבא. וגם התקין ר"ג הזקן שיהיו מהלכים אלפים אמה לכל רוח כמו ששנינו שם. ואע"ג דמן הדין לא היו יכולים להלך אלא ד' אמות לפי שבאו מחוץ לתחום כדפירש שם רש"י הרי שהיו עושים להם סעודות ודוחים שבת כדי לחזק את ידם במצוה ולהרגילים בכך. ואמרינן נמי בגמרא עלה דבית יעזק תנן ולא בית יזק דא"כ אתה מכשילן לעתיד לבא, ולא תימא דשאני התם משום דהוי מצוה השייכת לכל ישראל שהרי שנינו בפרק בתרא דביכורים (פ"ג מ"ג) גבי מביאים ביכורים הגזברים היו יוצאים לקראתם לפי כבוד הנכסים היו יוצאים וכל בעלי אומניות שבירושלם היו עומדים לפניהם ושואלים בשלומם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום עכ"ל המשנה. ועלה דהך סיפא כל בעלי אומניות עומדים לפניהם כו'. גרסין בפ' אלו טריפות (חולין נד, ב)

שם אפילו הכי קאמר ראבי"ה דמצי למכפייה התם כדקתני טעמא במרדכי הא אי לאו הכי היו מודים לדברי ראב"י דע"כ לא קא מפלגי, ואמר נמי בפ"ק דב"ב (יב, ב) גבי תרי ארעתא אחד נגרי דהלכתא כוותיה דרב יוסף דאמר כופין על מדת סדום ואע"ג שיש פתחון פה לחבירו לומר דניחא ליה לאפושי אריס כדקאמר אביי התם אפילו הכי כפינן ליה משום מדת סדום כ"ש הכא כדפרי'.

דעתי

ועוד בר מן דין ובר מן דין מאחר שקיום המנהג הוא כבוד תורה היה נראה לומר אפילו לא היה ב"ה אחר בעיר שהכהן חייב לצאת מב"ה²³ בשעת קריאת התורה או יקנה הכהן המצוה, דלא יהיה כבוד הכהן גדול מכבוד התורה שהרי שוו כל הפוסקים דמי שהוא גדול הדור קרי בכהנא כדאיתא בהדיא בגיטין פרק הניזקין (נט, ב) דרב הונא קרי בכהנא וכן רב כמגילה פרק הקורא (כב, א) ומאחר שהכהן נדחה מפני גדול הדור ק"ו שנדחה מפני התורה עצמה, וראיה מדגרס פ"ק דקדושין (לג, ב) מהו לעמוד מפני ס"ת רבי חלקיה ור' סימון ורבי אלעזר אמרו מפני לומדיה קמו מפניה לא כ"ש, ואף אנו נאמר מפני לומדיה נדחו כבוד הכהן מפניה לא כ"ש, ועוד דמאחר דפשיטא דכבוד הצבור הוא לקיים מנהגם וקפידא גדולה איכא לסתור המנהגות אשר נהגו בהם המקומות עד שכתב רב האי גאון שאין לבטלם אע"ג שאין מתקנין כל כך דלמא אתי לאנצויי ש"מ שהוא זלזול המקום כשמבטלים המנהג אשר נהגו בו מדחייש רבנו האי דילמא אתי לאנצויי וא"כ יש לדחות כבוד הכהן מפני כבוד הצבור, שהרי נשאל רשב"א ז"ל²⁴ (ו) אם ספר תורה פתוחה ויש שם כהן שמתפלל במקום שאין רשאי להפסיק אם ממתינים לו עד שיסיים תפלתו, והשיב שאין ממתינים שלא בכל מקום אמרו להקדים כהן שהרי ת"ח קודם לו אפילו גר ולא יהיה כבוד הציבור פחות מצורבא דרבנן ובכמה מקומות חיישינן לטירחא דצבורא בקצור אמצעות בשבת וכ"ש כיון ב) שיש כבוד ס"ת²⁵ עכ"ל התשובה. הרי לך בהדיא שפסק לדחות קריאת הכהן משום כבוד הצבור ואע"ג דליכא זילותא כ"כ אם היו ממתינים עד שיסיים הכהן את תפלתו ק"ו בן ק"ו לגדון שאנו עומדים עליו דאיכא זילותא טוב' לשנות המנהג שנהגו כס אבותיהם ואבות אבותיהם.

ועוד יש להביא ראיה ממנהגינו שנהגו בכל קהילת צרפת להתענות בו בה"ב) אחר פסח ואחר סוכות ואין זה אלא מנהג בעלמא וגם כתב בסדר מטרוי"ש שאין טעם ברור למה הוקבעו²⁶ ואפילו הכי מעשים בכל יום שדוחים כבוד הכהנים כדי לקיים מנהג זה כשאין הכהן מתענה באותן תעניות (ו) יצאו) הכהן מב"ה ועמדה) לקרות בתורה ישראל המתענה²⁷ ואע"ג דפשיטא דאי לאו משום התענית לא היה הכהן רשאי למחול על כבודו אפילו בב' וה' כדפי' ר"ת²⁸ ומיהו פשט המנהג שהכהן יוצא מבית הכנסת ולא ראיתי כהן שמפקפק בדבר מעולם לומר לא אצא מבית הכנסת אלא אקרא בתורה ובדאי שאם היו יכולים הכהנים למחות שהיו מוחים

חילופי גירסאות ותיקוני טעויות: (ב) צ"ל כאן (בי'). (ג) צ"ל בבב"ב. (ד) צ"ל יוצא (בי'). (ה) צ"ל ועומד (בי').

23. ע"י הערה 19. 24. ח"א סי' קא ע"ש. 25. כ"י שם וש"ע סעי' ה ומג"א סק"ו ז. 26. ע"י קידושין פא, א תוד"ה סקבא. 27. כ"י שם ע"ש ורמ"א סעי' ה. 28. גיטין נט, ב תוד"ה אבל. 29. ע"י מג"א סי' רא סק"ד. 30. פ"ה דגיטין. 31. וכ"פ בשו"ע סי' קלה סעי' יב וע"ש מג"א סק"ב. 32. חולין סי' תרנו. 33. כ"י שם דף קכא, א ומג"א סק"כ ע"ש וטור יו"ד סו"ס כח.

תשובה רפ"ח

לתלמידי האצקד המושלג צהורה וזה חיים לצי ראשונתפלד כי :
מכתבו קבלתי ואשר נקשה ממני להודיע לך אם תשאל לשמוע
 צליל תשעה צלצל אי תשענה אל צדוקר אלל קלצים
 ישראלים ואם לא יסחיני ים לחוש שינחנו עכ"ל הנה דין הזה
 נראה הנחלק לצי מילוקים אי אם הקלצים מוכרחים ליתן צלל יום
 צדק לשיר העיר וכיילא ויש לחוש לפקידה אז שיש להם קרנים
 ואם לא יתנו להם תשענה צלצל לא יקנו מהם שום גם
 לאחר ת"צ דאז היו כדבר האצד דשרי וכיון שלהם עלום שרי
 היה דלשלוש ג"כ שרי והשומע דותח הוא כשלוש ושרי לחוש
 אם אינו דבר האצד אלל שומרים ע"י ביום שמוקרים להם
 מעתה אז לכלורה נראי דאקור לשמוע אללם דהיי דע"י גוי שרי
 צלל לעשות ע"י ישראל אקיר יליכ השמיעה שנעשה על ידי ישראל
 ראוי להיות אקור ואפילו אם יש לחוש שינחנו חין אומרים לאדם
 חטא כדי שיהיה חזק ה"כא דפסע לכ"ע ע"י צדצת דף ד' ו'
 ונמלא קפי ש"י וימ נראה אם הי' לו קבין צדוק מעצב ת"צ
 יכול לשמוע צלל צדיקת הריאה ולא יצדק צדצת השמיעה דשמיעה
 מלד עלמה נכשית צדנע והי' ממלכה שאין זה עורר שכתב
 הרמיה צקי תקי"ד קצי כיצ שמוח והנעם ומשום שצב"ה הי"כ
 דלית צ"י מורח לא שייך דיקת דעתו ומלציות או מעיניו :

ועפ"י כ"ל ליש צקית המגיד שם קק"י על קש"י צמעית דף
 י"ב דומיר צליל ת"צ צמלכה ונראה דהיינו מלכה דלית
 צה מורה ואינה אקירה משים ימינו רק משום מלכה מלד עלמה
 ולכן ק"ל לקש"י דצב"ה צלילה שרי וא"כ הי' יעשה צליל ת"צ
 והמילוק הגי' אם ישראלים מוכרים צמלום לגויים זה אקור
 דאז אינו דבר האצד אקיר לשמוע אללם דהיי כמשי"ע עוצרי
 נצירה כן נראה לפעמי"ד ואחרים צדצת דצ"י נצו הדו"ש :
 ס"ק משה שיק מצנעחווע :

תשובה רפ"ט

שליח חוקט יוס אי גי אל תרלי"ב לפ"ק :
דהיום והשלום וכל עוז לאהודי הרב הגדול המושלג צחירה
 מויה נפתלי קיפר י"י אצד"ק פ"ח יע"א :
מכתבו קבלתי והי' ירחם על צמו רעלור המעמית וישלח
 רפואה שלימה אל כל מורי ישראל חונן ואשר ציקש
 ממני לחיות דעתי צעין חננית ת"צ צמקום שהחלי שם וא"ך
 יתנהגו צעין אצילות ואשר עכ"ס צמ"צ ושאלת חכם חלי תשוב'
 או רוצה ולעשות לטוב הכני מנצח הנה הרמזין והרצה מהלשונות
 המוצא דעתם ששי"ב ק"י הקי"ד ק"י ו' דחילה שאצ"ס ולריך
 לאכול ומלכילן איתו ודעה הטו"ז שם צקק"ד דא"כא מוקלת משש
 סכלה ומדצ"י ה"ה"י צפיה ומענית מוכח דל"א צפי שום משש
 סכנה דהרי הי"כא כן מדל"ט"ר לאשמועין דמעצרת ומענין ואי
 צחולה צ"י סכנה ששי"ע דיעצרת ומיניקות ומענין ושי"ב אפילו
 צל"ן צו משש סכנה חין חילה מהנחה דמקום חילה לא גזרו
 רצון ובי צצ"רי הגר"א ז"ל דא"י מהא דהתירו לחי נעילת כדל
 וסיכה לחולה צויה"כ ומשום דהם רק דרצון וא"כ ת"צ דכולי דרצון
 הי' דמקום חולה לא גזרו וא"כ הי' וי"ש הוא צניחון שלבו הרי
 כי המגיד צקי תקצ"ו קק"צ דצו"ה חין ומענין כלל צענת הדבר
 דצ"ר ידוע דלצ"א ריקבא קולע חו"ר המולה ע"י"ש וצקי הר"י
 איחא דמשום משש נשיכת עקרב וכיילא מיתר לנצול וא"כ הי' דהיי
 משום משש נשיכת חורר ההולה הוחנה אקור דרצון :

מידו צודאי אינו מוחר רק מיד דלריך דהיי דהרמזין ה"כ
 כי דאין לריך אומד מ"ה הרי גם צצ"רות צ"י לומות כי
 דהוחר רק כ"י קיום הוולד וכן מנצח דרצ"י וכן הגאון צעל ח"ס
 צמח"א ק"י ק"י דאי ק"י ל"י צעעיה או צע"ה מועצת אקור
 לו לאכול יותר יע"י"ש דאי ק"י ל"י צעמות ונשי"ה רציעת
 וצמחות מאצ"ל כיה ולשחות צנח"ס כדי אכ"פ אקור לו לאכול
 יותר ולשון הרמזין והשיע הי"ו הי"כא דמקפחא ל"י אי ק"י ל"י
 מוחר לאכול ולשחות וא"ל אומד אצל יותר מוכדי לכוז לא ועיקר
 דצ"רי האלו יש לשאול צדופאים ולעשות כדצריהם כמנצח צלשון
 וכן ז"ל צמח"ס ח"ו צקי"ב :

וכל זה לענין התענית אצל שאלה הצ' לענין אצילות צודאי
 שאר עכ"ס רחיה קיבה ונעילת הקדל וכל אקור מלכה
 ודיני אצילות דיני כתיב ורחיית צצ"ה צמח"ס ק"י תקצ"ו שכתב
 שאין להחלצל משום שינוי האור זה לא מולל צצ"ס מקום אלל
 צו"ד ק"י שניד איחא דמשום צצ"ה חין ומלצלין ומעלמו
 כי כח דא"כ"ל דה רק על מי שמת צדצ"ר וצמחות גם לי הי'
 נ"י כן אצל מלשון רח"א ואשר אחרים שכתב שאין מחלצלים צענת

הדבר לא משמע כן וקצר השוהת ממחיל אינו צ"ד ונראה כוונתו
 כמ"ס הרמזין צמח"ס צ"י וירא שהכחות צאורי הדבר ובכל סתלים
 הדצקים ח"ק מולד וידצקים וכן המעצמה צהם עיי"ש וי"ש
 הצי"הותח מהם ואפילו ציעותחא וימיה אחרת צמון הדבר
 מוליד המעצמה צהם וימיה אצל אצילות על חורבן יוקלס חין לפ
 המעך לומיה אדרבה ש"ו אחת משום כל סמלצלים והמחלצ
 זוכה ויראה צמח"ס ופי' ה"כ"ל שהכלל מעורר אחרת שיש צד
 תקי"ה ואין מקצלין צמח"ס על החי ועוד ידו נקו"י עליו וירא
 דודי לנצו חם עלמו ראו"י להיות מליו חן הדבר ועוד דע"י
 דצפ"ה קיחא חמיהל ת"צ מנצ"ר אצלות :

ודנה זה פשיטא לי דאם יש עשרה מנצעים אומרים ענינו צין
 גואל לרופא יקירין ויחל ואשרי דלפי הכ"ל מן הדין חין
 חייצין להתענות מ"מ הא אפילו צמ"ר צמ"ר צמ"ר צמ"ר צמ"ר
 חשיצ"ס ליצור אפילו רק משום חשיבה יש דיעות צקי חקק"י
 דהיי כחננית ליצור כמ"ס כאן ואפילו אם יש רק עשרה שלא
 אכלו כו"ס וכן צמח"ס ואפילו אכלו ושמו כמה פעמים פחות
 מנשיטור ושהו צמח"ס צוחר מכל"ס ששיעורו מנצ"ר צמח"ס ח"ו
 ק"י כ"ה הכ"ל לצי מה שפסק המגיד ק"י חקק"י קק"צ ובי צצ"ר צל"ס
 ג"כ דצ"ר צקי רפ"י וכן כי צצ"ר אלל צצ"ר העלה לקפ"ק
 דא"כ"ל שתי דשיעור אינו כמולל לוגמיו ויענין צצ"ר צצ"ר ח"כ וא"כ
 צב"ה ג' כן קש"ין להחפול ענינו צין גואל לרופא אומ"ס הא
 וצ"י ל"ן אם חין כאן עשרה אם ימלא כיון דצמ"ר ענינים החוקן
 כמו צלל ת"צ וגם היום נחמ"ס צה ומיציין ויכולין לומר אפילו
 צל"ן כאן עשרה וגוף הספק צב"ר מנצ"ר צצ"ר וכן ז"ל צמח"ס
 ק"י קי"ע יע"י"ש לענין קריאת ויחל :

ורבאורה יש להכריע מזה דמציא צ"י וצ"י ק"י חקק"י
 דחיד ד' ליוות יכול לומר ענינו ואין משש צמלום
 דאפילו יאחזו צמלום היום הוא תענית וע"י כי המגיד דל"ן
 המנצ"ר כן וא"כ משמע דגם צמ"ר אם אכל לא שייך ענינו מ"ס
 צצ"ר ק"י חקק"י הצי"ד דקי"ב ג' או צ"י המנצעים וע"י"ש ונכ"ס
 לענין שאר דצ"ר מלצ"ר התענית הרי כתיב לענין חפילין ולי"ת
 ומלילה לעשות כהמחש"ס ולהחפול מנחה אחר חלות דצב"ר מנצ"ר
 דלענין כל הדעים דין ת"צ עליו והכח"ל לצי ע"י כחנני :
ומה שהעיר ומעלמו כי אי צענת הדבר אי גם לענין קריעם
 יש להקל כצ"ר ונעלמו כי דודאי יש מילוק וגם קריעם
 חמיהל ואין לנו להקל אלל צמה שמואל שנהגו להקל וצל"ס
 יע"י"ש צצ"ר פ"ג מ"ג דלדצ"ר ע"י קריעם ומחלק חיומו והכ"ל
 והמק"א צצ"ר דף ק"ה ע"צ צמח"ס פליגו צצ"ר צ"י אפילו כ"ע
 דהיי דלית צ"י חיומו הי"ו לפי שעה ומ"ס על דבר הצענה
 צענת הדבר ח"ל יש לרובו כמו דל"ן משציעין צע"י"ש דהם ימי
 דין ויש להציא ג"כ מהא דל"ן משציעין אשה מעצרת והוא צל"ס
 מילתא צע"י"ש ואפילו אם יאומר הנחצ"ר מדעת ע"י"ש יאמרו לו
 צמח"ס ח"ס כחנני ל"ן הכ"ל צמח"ס דהם ופי' יתן כל סקוב
 וירחם הי' על עמו למען שמו ולמען חוורתו גם פה אומרים
 ההפלה מוחר ז"ל וצמ"ס צצ"ר א"כ נראה לפי"ו חין לדין אלל
 מה שעיניו רואות ואחרים צצ"ר המושלגת ידיו הדו"ש :
 ה"ק משש שיק מצנעחווע :

תשובה ר"צ

שליח חוקט יוס ד' אל תר"ב לפ"ק :
בימי אחרת יתן הי' צרכה והללחה וריוחה להרב המושלג חדין
 המליין צהלכה ויהי אחרים כי גרינצ"ר דין צקל
 אורטודוקסין צמ"ס קל"א :

מכתבו קבלתי ומה כאמר לחיות דעתי לשאר קסלחמו ושאר
 גלילות אשר שם חולי הקללרע שולטת המקום יע"י"ש צד
 המעמית הא"ך יתנהגו צמ"ר וצב"ר הי' לנגד עיניו דצ"ר מ"י
 הגאון ז"ל צמח"ס ח"י ק"י כיצ וצמח"ס ק"י ק"י וצ"י צצ"ר
 צקי חקק"י וציקש לשמוע דעתי הנה צב"ר כחנני למוקום אחר
 (צמח"ס הקודמות) דאם הרופאים אומרים ד"ס משש סכנה
 להעצרת צודאי לריכ"ו לשמוע דצ"ר צמח"ס וכן ז"ל ק"י כיצ
 ה"כ"ל וצל"ס איחא כן גם צמח"ס ק"י חקק"י מ"ה אינו מוחר
 לאכול ולשחות אלל מה דלריך לאכול ולשחות להעצ"ר חשש
 סכנה לפי אומרת הרופאים דלענין דכי צע"י ק"י תקי"ד ק"י ו'
 דחולה אי"ל אומד דמקום חולה לא גזרו ומיילא ח"ל לאכול פחות
 פחות מנשיטור אצל יותר ממה שצריך לקלק המשש אקיר וכן
 מנצ"ר מוד"י וכן ז"ל צמח"ס ק"י ק"י ולא שייך כאן חמ"ס
 עפ"י גי דער השיעור הזה לא גזרו וליותר מה לא מועיל חמ"ס
 וכן כל שאר ענינים רח"ה וסיכה וא"כ וכל עניני אצלות
 מוהגין

שלחן ערוך אורח חיים סימן תקעו סעיף ב:

וכן על הדבר. איזהו דבר, עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. יצאו ביום א' או בד' ימים, אין זה דבר. היו בה אלף ויצאו ממנו ששה מתים בג' ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר; וכן לפי חשבון זה; ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מניין אנשי המדינה לענין זה; היה דבר בארץ ישראל, מתענין שאר גליות עליהם (ודוקא דאיכא דבר בכולה ולא במקצתה) (ר"ן פ"ג דתענית). היה דבר במדינה, ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת, שתייהן מתענות אף על פי שהן רחוקות זו מזו.

מגן אברהם שם ס"ק ב:

ולא במקצתה. דהא איכא גבירה ג"כ דאינה לוקה: האידנא אין מתענין כלל בשעת הדבר דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט ח"ו שינוי האויר ועבי"ד סעיף שע"ד.